

Bessenyei Ferenc

(1919. február 10. – 2004. december 27.)

„Mások szavát mondom, író teremtette férfiak boldogságát-bánatát élem”

1919. február 10. Hódmezővásárhelyen megszületik Besenyi Ferenc és Boros Lídia öt fia közül a legidősebb Ferenc Sándor

– hegedülni tanul, énekel a városi templom kórusában és játszik a Katolikus Liga előadásain

1935 édesapja halála

1939 első komoly színpadi szerepét alakítja a Katolikus Liga Vén gazember című előadásában

1940 a Szegedi Nemzeti Színház szerződötti kóristának, majd segédszínésznek. Első szerepét, az Ispánt, Ábrahám Pál Viktória című operettjében kapja

1942 a Miskolci Nemzeti Színház tagja lesz, számos szerepe között olyan jelentőseket is alakít, mint Claudius (Shakespeare: Hamlet), Spiridion (Herczeg Ferenc: Bizánc), Bassanio (Shakespeare: Venecei Kalmár), Peer Gynt (Ibsen), Metternich (Rostand: A sasfiók)

1944 a Nemzeti Színház szerződötti, először Bánffy Miklós: A nagyúr című drámájában lép fel – feleségül veszi Szederkényi Ada színésznőt

1945 a Nemzeti Színház nem újítja meg szerződését, a Budai Színház tagja lesz, majd annak bezárása után a Vígszínházban és a Magyar Színházban szerepel

1946 ismét Hódmezővásárhelyen, majd Miskolcon játszik, ahol első ízben alakítja Bánk bánt – megszületnek ikerlányai Zsófia és Katalin

1947 a Pécsi Nemzeti Színházhoz szerződik, ahol eljátssza Bethlen Gábort (Móricz Zsigmond: Boszorkány), majd Lennie szerepét (Steinbeck: Egerek és emberek), amely szereppel Szegeden vendégszerepel, a vendégjáték után ott marad egy évadra. Fontosabb szerepei: Kent (Shakespeare: Lear király), Szakhmáry Zoltán (Móricz Zsigmond: Úri muri), Zsupán (Strauss-Jókai: Cigánybáró) Tartuffe (Molière: Tartuffe), Straker Henry, sofőr (B. Shaw: Tanner John házassága), Tyetyerev (Gorkij: Kispolgárok) 1949 visszatér Pécsre, ahol többek között megformálja Theodorót (Lope de Vega: A kertész kutyája), Geremszky filmrendezőt (Raszkin-Szlobodszlij: Filmcsillag), George-ot (Beecher-Stowe: Tamás bátyja kunyhója)

1950 a Nemzeti Színház tagja lesz, első jelentős sikerét Trenyov Ljubov Jarovája című darabjának Svángya matrózáként aratja

1951 Miskolc után a Nemzeti Színházban is megkapja Katona József Bánk bánjának címszerepét, amelyet csaknem 30 éven keresztül több mint ötszázszor alakít (további Bánk bemutatói: Gyulai Várszínház, 1967; Nemzeti Színház, 1970; Thália Színház, 1977; Szegedi Szabadtéri Játékok 1978) – első filmszerepe a Gyarmat a föld alatt című filmben – megismeri Váradi Hédit, akit 10 éves együttélés után 1961-ben feleségül vesz

1952 Shakespeare Hamletjének színészkirályát játssza (1942-ben Miskolcon, 1964-ben és 1967-ben Claudius szerepét alakítja a drámában) – Asztrov doktor Csehov Ványa bácsijában (1960-ban újra eljátssza a szerepet, ez lesz Gellért Endre utolsó rendezése)

– Kossuth Lajos Illyés Gyula Fáklyaláng című darabjában (1968-ban újra eljátssza Kossuth szerepét a Nemzeti Színházban és Miskolcon is)

1953. március 15-én Asztrov és Kossuth Lajos megformálásáért Kossuth-díjat kap
– ez év nyarán Zuboly a Nemzeti Színház margitszigeti előadásában Shakespeare Szentivánéji álom című vígjátékában, sokáig ezt tartja egyik kedvenc szerepének

1954 eljátssza Shakespeare Othellójának címszerepét – az előadást a Nemzeti Színház folyamatosan műsoron tartja; majd 1962-ben Major Tamás újrarendezi (1973-ban a Madách Színházban újra ő alakítja a mórt)
– az Úri muriban Zsélyei Balogh Ábelt alakítja, majd átveszi Szakhmáry Zoltán szerepét (1971-ben Szakhmáry Zoltánt, 1982-ben Csörgheő Csuli szerepét játssza Móricz Zsigmond drámájában)
– Érdemes Művész díjjal tüntetik ki

1955 Madách Imre Az ember tragédiája Ádámja (1994-ig még tíz különböző Az ember tragédiája előadásban vesz részt, ezek során a mű összesen hat szerepét játssza el)
– Othello alakítására megkapja második Kossuth-díját

1956 Dózsa György Illyés Gyula drámájában (1971-ben a Szegedi Szabadtéri Színpadon újra ő alakítja a parasztvezért), nyáron az Állatkerti Szabadtéri Színpadon Sárdy János mellett Pomponius Huszka Jenő Bob herceg című operettjében. Október 20-án ő játssza a címszerepet Németh László Galilei című drámájában (1987-ben a Várszínházban ismét eljátssza ezt a szerepet)
– október 23-án a Bem szobornál a Szózatot szavalja, utána megválasztják a Nemzeti Színház Forradalmi Bizottsága elnökének, majd egyetlen színházművészként a Kodály Zoltán vezette Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának tagja lesz – bár a forradalom leverése után színházában megszakítás nélkül játszhat tovább, és a rádiós és filmes munkától is csak egy évre tiltják el, a hatalom soha többet nem bocsát meg neki, ezt élete végéig éreztetik vele

1959 Falstaffot – egyik kedvenc szerepét – alakítja Shakespeare A windsori víg nők előadásában, Budai Nagy Antal Kós Károly drámájában
– Fábri Zoltán rendezésében eljátssza a Dúvad című film főszerepét

1960 Antonius Shakespeare Antonius és Kleopátra című darabjában

1961 Fegyva Tolsztoj Élő holttest című drámájában, az előadást Konszkij orosz rendező állítja színre

1962 ismét Galileit alakítja, ezúttal Bertolt Brecht Galilei élete című drámájában
– megismeri Lugossy Zsuzsát, akivel a következő évben összeházasodnak

1963 Shakespeare két művében játszik: a Nemzeti Színház Julius Ceasar című előadásában Marcus Antonius, a Szegedi Szabadtéri Színpadon a Szentivánéji álomban Theseus
– a Madách Színházba szerződik, ahol először Büchner Danton halálának címszerepét alakítja

1964 Tyetyerev Gorkij Kispolgárokjában, Hódi Barna Németh László Mathiász panziójában

1965 vendégként Higgins professzor a My Fair Lady című musicalben a Fővárosi Operett-színházban
– a Várkonyi Zoltán rendezte Egy magyar nábob forgatása
– harmadik lánya, Júlia születése
– megismeri Béres Ilonát, aki öt éven át társa

1966 Németh László Az áruló című drámájában ő játssza Görgey Artúrt

1967 a Zsurzs Éva rendezte A koppányi aga testamentuma című filmben egyik kedves szerepét, Csomai kapitányt alakítja

1968 visszatér a Nemzeti Színházba

– Illyés Fáklyalángjának Kossuthja mellett Széchenyi Istvánt is alakítja Németh László drámájában

1969 Robert Dudley Schiller Stuart Máriájában és Stromfeld Aurél A vezérkari főnök című darabban

1970 újra Bánk bán a Nemzeti Színház jubileumi előadásában, majd Csehov Ivanovjának címszerepét alakítja

– megismerkedik Élthes Eszterrel, akivel 1980-ban házasodnak össze

– többszöri felterjesztés és visszautasítás után megkapja a Kiváló Művész díjat

1971 Illyés Gyula Bölcsök a fán című művében a tanár szerepét játssza, nyáron a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon Szakhmáry Zoltán az Úri muriban, majd a Szegedi Szabadtéri Színpadon Dózsa

Illyés Gyula drámájában és Balogh Ádám Farkas Ferenc Csínom Palkó című zenés játékában

– Görgey Pál alakját eleveníti meg a Zsurzs Éva rendezte A fekete város című tévésorozatban

1972 Quentin Arthur Miller A bűnbeesés után és Barney Neil Simon Az utolsó hősszerelmes című darabjában, majd nyáron a Városmajori Színpadon Bányai Márton tanár A szabin nők elrablása című zenés játékban

1973 ismét a Madách Színház tagja lesz

– tavasszal a Fővárosi Operettszínházban vendégként a Hegedűs a háztetőn című musicalben Tevjét, a tejesembert alakítja óriási sikerrel – az előadást 1974-ben betiltják, de 1985-ben és 1992-ben felújítják

– ősszel színháza bemutatja az Othellót, melyben újra ő alakítja a mórt

1974 a Korona Pódiumon megtartja első önálló estjét, műsorával az 1990-es évek közepéig járja az országot

1975 Kodály Zoltán Hány Jánosának címszerepét játssza a Szegedi Szabadtéri Játékokon

1975 és 1976 nyarán Egerben az Agria játékokon szerepel

1976 először Colbert, majd ismét Széchenyi Németh László azonos című drámáiban

1977 a Thália Színházban újra eljátssza Bánk bánt, nyáron pedig a Szegedi Szabadtéri Színpadon Lear királyt Shakespeare drámájában

1978 a Szegedi Szabadtéri Színpadon megint Bánk bánt alakítja

1979 60. születésnapja alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntetik ki

1980 visszatér a Nemzeti Színházba, amelynek haláláig tagja marad

1981 nyugdíjba vonul

1982 Hauptmann Naplemente előtt című színművében Matthias Clausen-t alakítja, Csörgheő Csuli Móricz Úri murijában vendégként a Vígszínházban, En Marty atyát alakítja Illyés Gyula Tiszták című drámájában

1984 megkapja a Film- és Tévécritikusok díját

1986-ban forgatja utolsó filmfőszerepét, Bethlen Gábort a Vitézy László rendezte Érzékeny búcsú a fejedelemtől című filmben

– a Magyar Lovas Szövetség elsőként Bessenyei Ferencnek ítéli a Széchenyi István Lovas Emlék-érmet, a lovassport és lovas kultúra fejlesztéséért, népszerűsítéséért

1988 eljátssza a Zorba című musical címszerepét

1989 Kreont alakítja Eörsi István: Tragédia magyar nyelven Szophoklész Antigonéjából c. drámában

– 70. születésnapja alkalmából a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével tüntetik ki

– a Nemzeti Színház Örökös tagja lesz

1992 Bagó Kacsóh Pongrác János vitéz című daljátékában

– Dragomirt (Kálmán Imre: Marica grófnő) játssza a Budapesti Operettszínházban és II. Fülöpöt

(Schiller:Don Carlos) a Nemzeti Színházban

1994 Lear királyt alakítja a Gyulai Várszínházban, majd a Nemzeti Színházban

– 75. születésnapja alkalmából a Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztjével tüntetik ki

1996 utolsó premierje a Nemzeti Színházban, Páskándi Géza A vendégség című drámájában Dávid Ferencet alakítja

1997. február 23. a János vitéz 100. előadásán Bagó szerepével búcsúzik a Nemzeti Színház színpadától

– Örökös tag lesz a Halhatatlanok Társulatában

1999 megkapja a Magyar Örökség díjat

2000 Pósalaky urat alakítja a József Attila Színház Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig című darabjában

– az ez évben alapított Nemzet Színészei kitüntetettjei közé választják

2004 Hódmezővásárhely és Lajosmizse díszpolgárává választja, megkapja a Magyar Művészetért díjat

2004. december 27-én hunyt el lajosmizsei otthonában

„Bessenyei Ferencnek 1950-ig 266 színházi bemutatója volt, 1950-től 140 (egy szerepet többször is eljátszott, más színházban vagy/és más időpontban). Játszott drámában, vígjátékban, musicalben és – különösen pályája kezdetén (de később is) – számtalan operettben.

Bessenyei Ferenc 1950 és 1987 között összesen 55 játékfilmben játszott, köztük 17-ben főszerepet.

1960-ban forgatta az első tévéjátékát. Ettől az időtől kezdve megszámlálhatatlan sok tévéfilmben, tévéjátékban, tévé-sorozatban vett részt.

Rádiós pályája a színházi közvetítésekkel kezdődött. Az ötvenes, hatvanas években szinte minden Nemzeti és Madách színházi előadást közvetített a rádió.

A Rádiószínház-ban 1955-től szerepelt, de ettől kezdve évente több hatalmas színművet mutattak be közreműködésével. A rádió versműsoraiban 1954-től állandó szereplő. A rádiójátékok hőskora a hatvanas évek közepén kezdődött. A rádióban nagyon sok vers-, mese-, nóta-, sanzonfelvétele is készült, melyek egy része az évek során hanglemezen és cd-n is megjelent.” B. Élthes Eszter